

Motion till riksdagen

1989/90:N324

av Lars Norberg (mp)

Näringslivets strukturförändringar

Bakgrund

Det finns ett antal faktorer i dagens Sverige som om de får fortsätta att påverka utvecklingen kommer att leda till mycket stora förändringar både socialt, ekonomiskt och miljömässigt. De viktigaste är:

- Den fortgående inre och yttre miljöförstörelsen
- EG-harmoniseringen
- De fria kapitalrörelserna
- GATT-överenskommelserna
- Östeuropas frigörelse
- Minskade rustningar
- Informationsteknologin, möjligen också biotekniken

De flesta makthavare anser att dessa förändringsfaktorer antingen är positiva och bör både accepteras och aktivt stödjas eller är oundvikliga och bör därför accepteras. Miljöpartiet de gröna delar inte denna uppfattning. Partiet menar att en del av dessa faktorer är negativa och bör bromsas eller vridas i annan riktning.

Viktigt är att notera att faktorerna verkar samtidigt och att åtskilliga s.k. synergieffekter kan förväntas.

Det finns många grupper som arbetar med dessa frågor och analyserar verkningarna. Men det sker vanligen inom snäva områden. Men det finns ingen som står för en samlad analys av hur vårt näringsliv och samhälls- och sysselsättningsstruktur utvecklas om de krafter som nu släpps lösa genom ovannämnda faktorer får verka fritt. Vissa slutsatser kan dras redan i dag, men för en vidare analys behövs en övergripande utredning.

Innan man börjar diskutera alternativa utvecklingsmål bör man naturligtvis söka se vart ovannämnda faktorer för oss om de får fortsätta att verka okontrollerat. Här följer ett försök till en grov analys, som fokuseras på problemområdena.

Spontan utveckling

De fria kapitalrörelserna kombinerade med ett införande av frihet för varor och tjänster att fritt röra sig i varje fall inom EFTA-EG-området kommer att leda till en internationalisering av inte tidigare skådat slag. De svenska

storföretagen blir alltmer internationaliserade. De anställda kommer alltmer att styras av makthavare som övervakar deras arbete via stora datasystem, vilka också styr arbetets inriktning. Kort sagt: allt fler kommer i sitt dagliga arbete att styras av makthavare som de aldrig sett och kanske inte ens känner till namnet.

För stora grupper av små företag blir situationen i princip densamma. De får förlita sig på sin roll som underleverantörer till de stora utan en chans att styra sin framtid.

Effektiviteten i varuproduktionen kommer att stegras genom ny teknik. Industrierbetarklassen kommer att vara hårt styrd av produktionstekniken och samtidigt hårt specialiserad. Oftast kommer kvalifikationskraven att vara höga. Samtidigt kommer gruppen industrierbetare att minska genom rationaliseringarna och genom att en viss andel av deras arbete förs över till kontoret.

De kontorsanställda och de serviceföretag som betjänar industrin kommer inte att minska sysselsättningsgraden eftersom de tar över vissa arbetsuppgifter från produktionen och tendensen går mot allt mer sofistikerad och diversifierad tillverkning, vilket kräver tjänstemannarbete.

Detta arbete är inte lika lätt att övervaka och styra. Man har förvånat sig över att den stora investeringsvolymen av ny teknik under 80-talet inte har lett till ökad produktivitet. Svaret ligger förmodligen i att även om produktiviteten ökat i verkstäderna har den inte förbättrats på tjänstemannasidan. En annan förklaring kan vara de störningar som den ökade sjukfrånvaron medför. Det finns förmodligen också en hel rad betalda aktiviteter som är improduktiva eller i varje fall ger ganska magra bidrag till produktiviteten. Det myckna konfererandet och kongressandet kan vara en sådan faktor, som dessutom glorifieras med en hög materiell standard. Dessa aktiviteter med tvivelaktig produktivitet har nästan enbart varit koncentrerade till tjänstemän och chefer. Storskaligheten medför också att det blir betydligt svårare att se var man har ineffektivt arbetande eller felsysselsatt personal på tjänstemannasidan.

Om utvecklingen får fortgå kommer dessa tendenser förmodligen också att fortgå. Mycket talar dock för att de kommer att fortgå även i andra industriländer. Därför är det inte säkert att de förändrar Sveriges konkurrensförmåga.

Tendensen mot ökad storskalighet, beroende av transnationella företag och fjärrstyrd produktion kan förutses. Den ekonomiska harmoniseringen bör leda till att en betydande arbetslöshet blir normaltillstånd. Det finns oerhörd starka krafter som vill förverkliga det så kallade tvätredjedels- eller tre fjärdedelssamhället, där en stor del av befolkningen lever i välmåga men en tredjedel eller en fjärdedel lever i armod.

När Sverige integreras med EG bör vi fråga oss: Vad behöver EG Sverige till? Svaret blir: inte till särskilt mycket. Man behöver Sverige som leverantör av massa, papper och trävaror. Man kommer att tolerera Sverige som leverantör av stål, vissa matvaror och en orörd natur. Man behöver inte våra bilar, kylskåp och telefonsystem. Skall vi få vara med och leverera dem så måste vi vara mycket effektiva.

Allt talar för storskalighet, fjärrstyrning, koncentration och en utarmad glesbygd och sysselsättningsproblem inom existerande företag.

Effekterna kommer att förstärkas av GATT-harmoniseringen på jordbruksområde som med all sannolikhet leder till en stor utslagning av familj jordbruk och en övergång till allt mera industrialiserat och dessvärre oekologiskt jordbruk på de 80 % av jorden som ger högst avkastning vid ett intensivbruk med hjälp av konstgödsel, bekämpningsmedel och ny bioteknik. Stora jordbruksområden i glesbygd kommer att skogsplanteras.

Avspänningen i världen kommer säsong berörs i en annan motion med all sannolikhet att leda till kris i krigsmaterielindustrin.

Vi har all anledning att glädja oss åt utvecklingen i Osteuropa. Vi kommer att ha stor nytta av att upprätta goda förbindelser österut. Vi bör dock inte föreställa oss att det kommer att ha någon revolutionerande betydelse för vår näringslivsstruktur. Den bestäms av starkare krafter. Osteuropa är ingen stark kraft – ekonomiskt.

Oberoende av om utvecklingen blir likartad i andra länder måste man befara att andelen arbete med tvivelaktig produktivitet kommer att öka. Ökande narkotikaproblem, alkoholism och brottslighet kräver fler poliser. Varje svensk spenderar i dag 4700 kronor per år på reklam och tendensen är ökande. Samma sak gäller förpackningsraseriet. Om denna verksamhet verkligen bidrar till landets välbefinnande eller om vi kunde nöja oss med hälften kan naturligtvis diskuteras.

Miljöförstöringen kommer också att kräva ytterligare arbetsinsatser. På samma sätt kommer utslagning, arbetsskador och omskolningsbehov att leda till att människor blir sysselsatta med att reparera skador. Sjukvården lägger ned stora resurser på att reparera följderna av alkoholism och ett felaktigt levnadssätt. Oerhört mycket arbetstid går åt till att tillverka varor av tvivelaktigt och oftast negativt värde för folkhälsan och naturen.

Vi kan kalla allt detta friktionsarbete, arbete som samhället skulle må väl av om det kunde undvikas, som bara ökar entropin i världen utan att öka någons livskvalité. Allt detta arbete i sin tur drar med sig annat arbete såsom distribution, administration och så småningom kvittblivning som det heter på kommunalspråk. Även dessa verksamheter kunde reduceras om ursprunget försvann.

Jag har här försökt skissera några av de problem och sannolika utvecklingslinjer som nuvarande trender och den utveckling som favoriseras av regeringen och storföretagen leder till, på låt oss säga 10 års sikt, dvs. fram till år 2000. Denna utveckling är knappast förenlig med de officiella mål som regering och riksdag i stor utsträckning bundit sig för fram till år 2000:

- Energiförbrukningen kommer inte att minska
- Koldioxidutsläppen kommer att öka
- Kväveoxidutsläppen kommer att öka
- De två kärnkraftverken kommer inte att avvecklas
- Alkoholförbrukningen kommer inte att minska med 25 %
- Försurningsskadorna kommer inte att minska
- Kväveutsläppen till havet kommer inte att minska

Miljöpartiet ser denna utveckling som ett hot och anser det viktigt att vi dis-

kuterar alternativa möjligheter för Sverige. Partiet anser inte bara att alternativ finns utan också att de är i hög grad önskvärda och de är möjliga. Först bör emellertid en grundlig utredning göras om vart utvecklingen leder om de i dag accepterade och styrande faktorerna får verka fritt.

Mot. 1989/90
N324

Mot en grön framtid

Miljöpartiet de gröna har lagt förslag i riksdagen till ett stort antal åtgärder som kommer att föra till en radikalt annorlunda framtid. EG-anpassningen får inte bli sådan att miljö- och livskvalitémål uppföras. Solidariteten med u-länderna kommer i första rummet. Kapitalets frihet får inte bli styrande för samhällsutvecklingen. GATT-anpassningen får inte leda till att de ekologiskt och energimässigt sämsta produktionsmetoderna och produkterna får full frihet att dominera.

Det kommer att finnas betalt arbete för alla – 6 timmar om dagen för alla som så önskar, men den informella sektorn har fått ökad betydelse. Arbets-tillfällena kommer att vara spridda över landet och överhettningen i stor-stadsregionerna har upphört, trängseln har minskat och livskvaliteten har ökat.

Glesbygden lever med många mindre företag och kombinationssystem-sättningar, bl.a. många mindre jordbruk. Djurfabrikerna är under avveckling och djurhållningen sker i måttlig skala på de flesta gårdar, som ägs och bebos av brukarna. Ett ekologiskt sunt jordbruk dominerar som ger hälsosamma livsmedel.

Energipolitiken bidrar till sysselsättning, spridd över landet. Kärnkraften är avvecklad och minskningen både av den totala energianvändningen och särskilt användningen av fossila bränslen pågår. Utvecklingen på biobränsle-sidan är intensiv. Detsamma gäller vindkraft och solvärmeanläggningar både i stor och liten skala. Energihushållning genom smart teknik och klok om-sorg ger stora minskningar i energibehoven. Pappers- och massaindustrins tillväxt har upphört och gamla miljöskadliga metoder och fabriker har av-vecklats. I stället har trävaru, småhus- och snickeriindustrin expanderat, sär-skilt i inlandet.

Allt fler företag har övertagits av dem som arbetar där och lagstiftningen har motverkat uppbyggnaden av internationella koncerner. Kapitalets frihet har begränsats.

Trafiksystemet är under radikal förnyelse. Järnvägstrafiken ökar och flyg-och biltrafiken minskar. Tåtorterna domineras av modern eldriven kollek-tivtrafik. Varudistribution sker där med elbilar. Bostadsbyggandet domine-ras av ekologiska principer i samarbete med naturen. Befintligt byggnadsbe-stånd moderniseras efter samma principer.

Mycket av den slösaktiga skräpkonsumtionen har upphört, reklamen har minskat och ersatts av en saklig produktinformation. Livslängd och återvin-ning är ledande principer vid varuproduktionen. Begreppet kvittblivning är inaktuellt, i stället dominerar sopsortering och återanvändning. Produktion som ger avfall som ej på ett säkert sätt kan hanteras och återanvändas har upphört. Ingen del av landet tvingas att ta emot nytt sådant avfall och det får ej heller föras ut ur landet.

Alkoholkonsumtionen har minskat med en fjärdedel och befolkningens hälsa har förbättrats med mindre sjukvårdskostnader som följd.

Miljöförstörelsen har bromsats både på land och i hav. Hotade biotoper har räddats genom avsättning till tillräckligt stora reservat och genom en ekologiskt sund skogs- och jordbrukspolitik.

Demokratin har fördjupats. Kommunernas frihet har ökat och genom ett mellankommunalt utjämningsystem klaras ekonomin utan statlig inblandning. Länsparlament med länshövding och länsregering svarar för alla regionala frågor. Landets invånare engagerar sig med entusiasm i den lokala demokratin och riksdagens och regeringens arbetsbelastning har minskat. Även i dessa institutioner kan man glädja sig åt 6-timmarsdagen.

För att uppnå en sådan samhällsutveckling krävs inte bara styrmedel, det krävs kunskap och samordning. Den utredning som ovan föreslagits utreda den sannolika framtiden med de trender som i dag förhärskar skall arbeta vidare för att utreda hur man på bästa sätt kan styra utvecklingen mot en "grön framtid". En utveckling mot ett "lagom-samhälle" baserat på ekologiskt sunda principer, hushållning och livskvalité.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en utredning bör tillsättas som analyserar vilka totala strukturförändringar som kan förväntas i Sverige av EG-politiken, GATT-politiken och de fria kapitalrörelserna m.m. i enlighet med vad som i motionen anförts.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att den under moment 1 yrkade utredningen skall fullfölja sitt arbete genom att utreda vägar till en "grön framtid" i enlighet med vad som i motionen anförts.

Stockholm den 25 januari 1990

Lars Norberg (mp)